

Górski, Konrad

Wspomnienia pośmiertne : Karol Wiktor Zawodziński (1890-1949)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 43, 220-222

1950

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karol Wiktor Zawodziński

(1890—1949)

Karol Wiktor Zawodziński urodził się w Warszawie 1 listopada 1890 roku. Do szkół średnich uczęszczał w Warszawie, Petersburgu, a po strajku szkolnym znowu w Warszawie, gdzie ukończył gimnazjum prywatne gen. Chrzanowskiego. W 1908 r. zaczął studiować romanistykę na uniwersytecie w Petersburgu uzyskując po pięciu latach stopień kandydata nauk historyczno-filologicznych na podstawie rozprawy o twórczości J. Cazotte'a.

Z zamiarem dalszego pogłębienia swej wiedzy romanistycznej wyjechał do Paryża, ale dalsze studia uniemożliwił mu wybuch pierwszej wojny światowej. Wstąpiwszy do wojska, pozostaje w nim do 1932 r.

Zawodziński rozpoczyna działalność literacką na łamach *Przeglądu Warszawskiego* w charakterze krytyka i informatora o życiu literackim Rosji i Francji. Od lipca 1924 r. obejmuje w tymże piśmie dział recenzji współczesnej liryki polskiej. Po upadku *Przeglądu Warszawskiego* przechodzi do *Przeglądu Współczesnego*, w którym ogłasza nieprzerwanie różne studia krytyczne i recenzje aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Równocześnie pisuje do *Wiadomości Literackich*, *Pamiętnika Warszawskiego*, *Rocznika Literackiego*, *Skamandra*, *Ruchu Literackiego*, *Drogi*, *Pionu*, *Nowej Książki* i wielu innych czasopism i dzienników. Najczęściej zabiera głos jako krytyk liryki współczesnej i chyba nie ma takiego poety w dobie dwudziestolecia, o którym by Zawodziński nie pisał. Trafność jego sądów, nieraz surowych, ale zawsze podyktowanych rzetelnym zamiarem oddania *suum suique*, możemy najlepiej dostrzec dziś, gdy z perspektywy wielu lat oceniamy jego recenzje pisane o pierwszych wystąpieniach wielu poetów współczesnych.

Z pracy krytycznej nad liryką wyrosły stopniowo zainteresowania dla zagadnień weryfikacyjnych, które datują się u Zawodzińskiego od 1929 roku. Z biegiem czasu ta dziedzina badań stała się jednym z głównych jego tematów naukowych.

i polem doniosłych osiągnięć. W 1936 r. bowiem ogłosił część pierwszą *Zarysu wersyfikacji polskiej*, a w spuściźnie rękopiśmiennej po nim znajduje się część druga tego dzieła i szereg drobniejszych studiów, które są obecnie przygotowywane do druku.

Nie oddalając się od liryki jako głównego punktu swoich zainteresowań Zawodziński począł koło 1931 r. kierować wzrok ku powieści polskiej. Pierwsze doniosłe studium z tego zakresu dotyczyło twórczości Marii Dąbrowskiej, a w parę lat po nim (1936) ukazała się ważna syntetyczna ocena nowego polskiego dorobku powieściowego p.t. *Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich*. Nie zamykając się wyłącznie w epoce sobie współczesnej Zawodziński zwrócił wzrok ku powieści XIX wieku i tu znów osiągnął bardzo cenne wyniki krytyczne. Po pierwsze, przypomniał i zaktualizował Kraśzewskiego jako twórcę powieści społecznej i psychologicznej, po drugie spróbował przemyśleć w sposób rewizjonistyczny dorobek wielkiej trójcy powieściopisarzy z doby pozytywizmu (ostatnie studia wyszły już po wojnie).

Dzięki ogarnięciu bardzo obfitego materiału literackiego z lat międzywojennych Zawodziński był, jak mało kto, przygotowany do syntetycznej oceny tego okresu. Taką syntezę przynosi m. in. *Rzut oka na współczesną literaturę polską*, drukowany w 1935 r. po polsku w *Skamandrze* i po niemiecku w *Slavische Rundschau*. — Wymienione tu w zarysie najważniejsze działy twórczości pisarskiej Zawodzińskiego zupełnie nie wyczerpywały jego zainteresowań. Zabierał więc głos w najrozmaitszych sprawach dotyczących historii naszej literatury, historii kultury, życia społecznego, różnych zjawisk literatury obcej, filmu, a wreszcie ulubionych sportów, jak hipiki, której był niepospolitym znawcą, oraz żeglarstwa.

Kariera uniwersytecka nie nęciła go wcale. A jednak musiał wziąć na siebie ciężar pracy profesorskiej pod naciskiem społecznej potrzeby. Po raz pierwszy było to w 1933 r., gdy Zawodziński objął na uniwersytecie w Brukseli wykłady z literatur słowiańskich i prowadził je przez rok akad. 1933—1934. Po raz drugi zdecydował się na objęcie katedry literatur słowiańskich po wojnie, gdy z taką propozycją zwrócił się

do niego świeżo utworzony Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Rozpoczął tu wykłady na wiosnę 1946 r. i ostatnie lata życia całkowicie poświęcił pracy na nowej placówce. Obowiązki uniwersyteckie kierowały go głównie ku rusycystyce, ale niezależnie od tego działu poświęcał bardzo wiele czasu na studia wersyfikacyjne i na prace krytyczne głównie nad powieścią polską. Zmarł dnia 14 grudnia 1949 roku.

Był członkiem czynnym Wydziału II Towarzystwa Naukowego w Toruniu i członkiem-korespondentem Wydziału I Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

BIBLIOGRAFIA

Dorobek pisarski Zawodzińskiego rozsiany po najrozmaitszych czasopismach (oprócz wyżej wymienionych należałoby uwzględnić czasopisma powojenne: *Odrodzenie*, *Kuźnica*, *Nowiny Literackie*, *Twórczość*, *Nauka i Sztuka*, *Dziś i Jutro*, *Arkona* i in.) obejmuje według tymczasowego zestawienia, dokonanego przez dr Czesława Zgorzelskiego (na razie w rękopisie), przeszło 500 pozycji. W tym o współczesnej liryce polskiej — 127, o prozie współczesnej — 25, o Kraszewskim — 22, o różnych pisarzach dawniejszych — 42, o literaturze rosyjskiej — 61, o francuskiej — 22, o innych obcych literaturach — 9, o zagadnieniach ogólnoliterackich — 66, o wersyfikacji — 24, publicystyka, hippika i różne — 92, własna twórczość literacka — 13. Niektóre z tych prac ukazały się również i w formie odbitek. Najważniejsze publikacje: 1. *Maria Dąbrowska — Historyczno-literackie znaczenie jej twórczości*, *Przegląd Współczesny* 1933, nr 129—130 i odb. 2. *Blaski i nędze realizmu powieściowego w latach ostatnich*, tamże 1936—1937, nr 175—177. 3. *Zarys wersyfikacji polskiej cz. I. Wiadomości wstępne o wierszu*, Wilno 1936 (Z zagadnień poetyki nr 3). 4. *Rzut oka na współczesną literaturę polską*, Skamander 1935 sierpień. 5. *Kraszewski nasz współczesny*, *Księga ku czci J. I. Kraszewskiego*, Łuck 1936 i odb. 6. *Stulecie trójcy powieściopisarzy*, Łódź—Wrocław (1946). 7. *Rzut oka na literaturę polską 1945 roku*, Poznań 1946 (Biblioteka „Życia Literackiego“). 8. *Inne wcielenie literackiej postaci Księcia „Panie Kochanku“* — jako posłowie do przedruku J. I. Kraszewskiego *Ostatnie chwile Księcia Wojewody*, oraz *Papiery po Glince*, Łódź—Wrocław (wyd. Wł. Bąka). 9. *„Kobieta wyzwolona“ w powieści Kraszewskiego* — jako posłowie do przedruku *Szalonej* (tamże). 10. *Niezwyyczajne wartości zapomnianej książki* — jako posłowie do przedruku *Czerczej Mogiły* (tamże). 11. *Dwaj poeci filozofowie* (Boratynskij i Tiutczew) Toruń 1949.

Konrad Górski